

KANSALLINEN
KOULUTUKSEN
ARVIOINTIKESKUS

Lukeminen ja lukutaito kaiken perustana

**Näkökulmia kansallisista perusopetuksen
oppimistulosarvioinneista**

Johtava arviointiasiantuntija Annette Ukkola
Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (KARVI)

Perusopetuksen oppimistulosten pitkittäisarviointi

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) käynnisti syksyllä 2018 perusopetuksen oppimistulosten pitkittäisarvioinnin, joka kohdistuu matematiikan ja äidinkielen ja kirjallisuuden taitoihin.

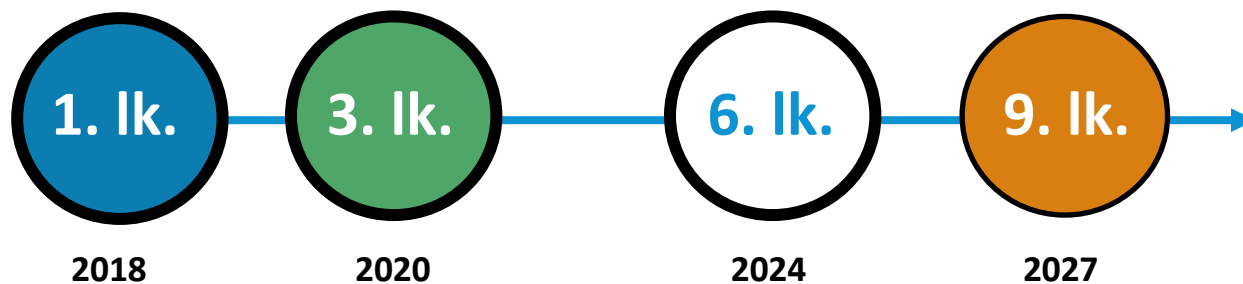
Ensimmäisessä vaiheessa arvioitiin, mitä oppilaat osaavat, kun he aloittavat perusopetuksen ensimmäisen luokan.

Toisessa vaiheessa syksyllä 2020 arvioitiin, mitä oppilaat osaavat alkuopetuksen jälkeen.

Kolmannessa vaiheessa keväällä 2024 arvioitiin, mitä oppilaat osaavat kuudennen luokan lopussa.

Oppilaat tekivät digitaaliset tehtäväsarjat opetuskielellä.

n. 8 000 oppilasta

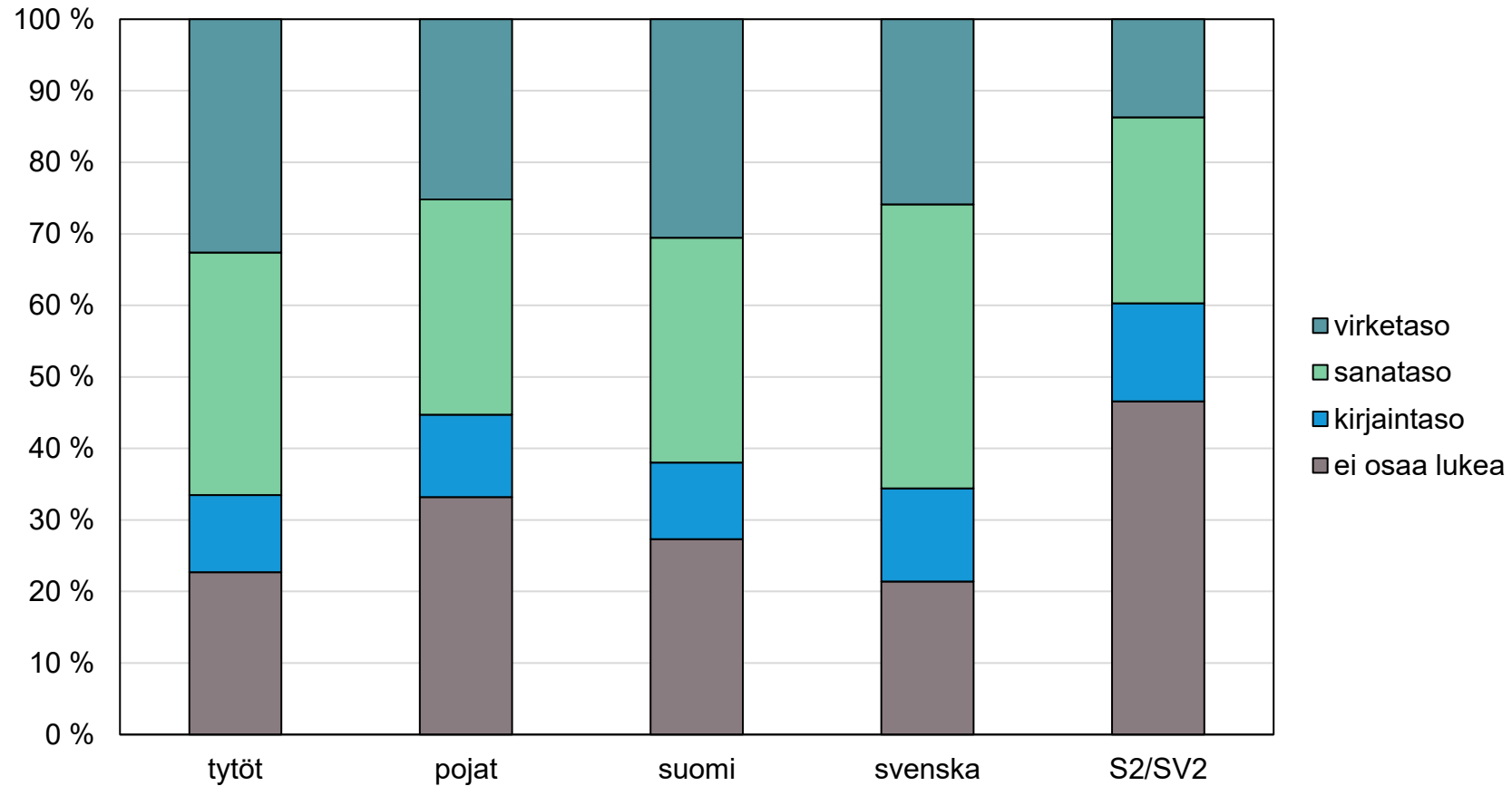

KANSALLINEN
KOULUTUKSEN
ARVIOINTIKESKUS

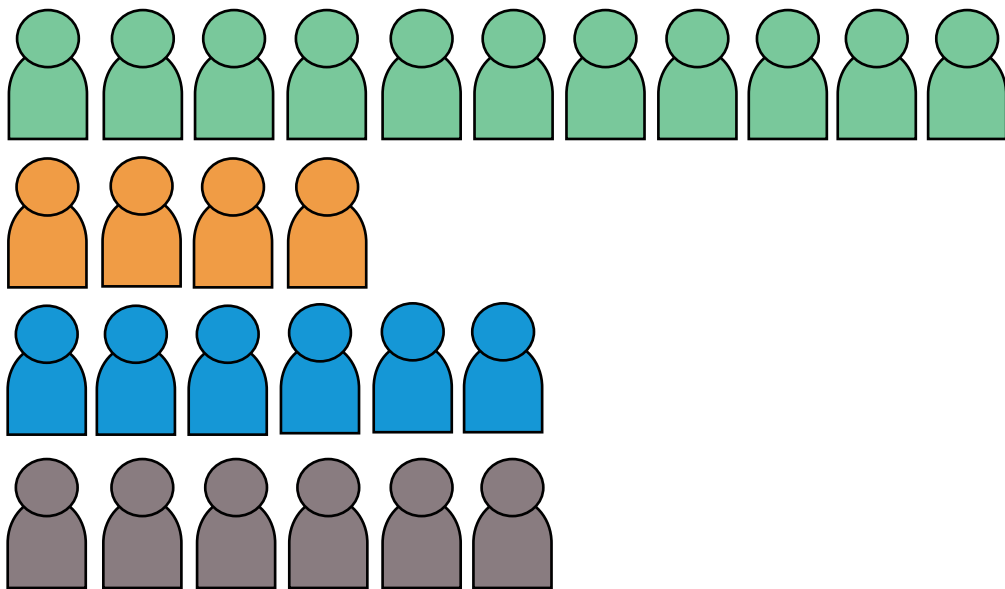
Lukutaito alkuopetus- vaiheessa

Lukutaito ensimmäisen luokan alussa

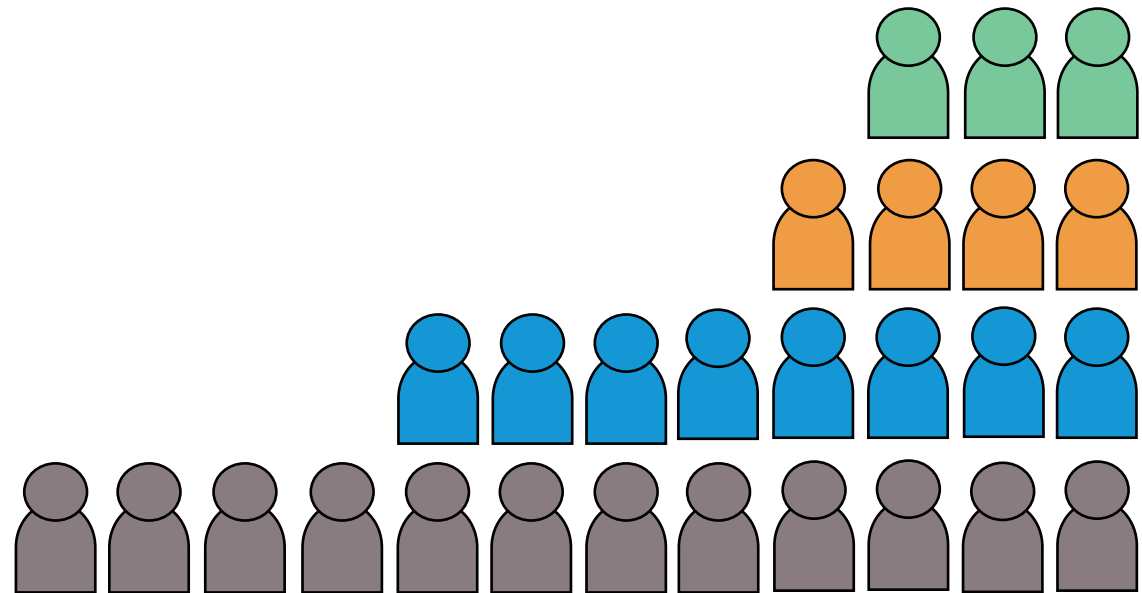

Lukutaidossa on eroja koulujen välillä

ensimmäinen luokka koulussa 1

ensimmäinen luokka koulussa 2

■ Ei osaa lukea

■ Osaa kirjain-äänne-
vastaavuuden

■ Osaa lukea sanoja

■ Osaa lukea virkkeitä

Matalaa lähtötasoa ennakoivat tekijät

Tehostetun tai erityisen
tuen päätös

Beslut om intensifierat
och särskilt stöd

Suomi tai ruotsi toisena
kielenä -oppimäärä

Lärokursen i finska eller
svenska som andra språk

Lähisuvussa havaitut
oppimisvaikeudet

Inlärningsvärigheter i
den närmaste släkten

Huoltajien matala
koulutustausta

Vårdnadshavarens
utbildningsnivå

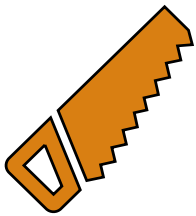
Syntymisen vuoden
viimeisinä kuukausina

Födelsedag sent på året

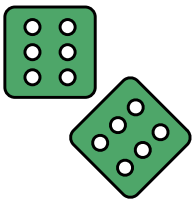
Mitä oppilaat osaavat **kolmannen** luokan alussa?

Matalimpia pistemääriä saaneet oppilaat osasivat yhdistää **lyhyitä sanoja** kuviin ja tunnistivat joitakin **ylä- ja alakäsitteitä**. He osasivat muodostaa **kirjaimista** lyhyitä sanoja, mutta lauseiden lukeminen tuotti monelle vaikeuksia.

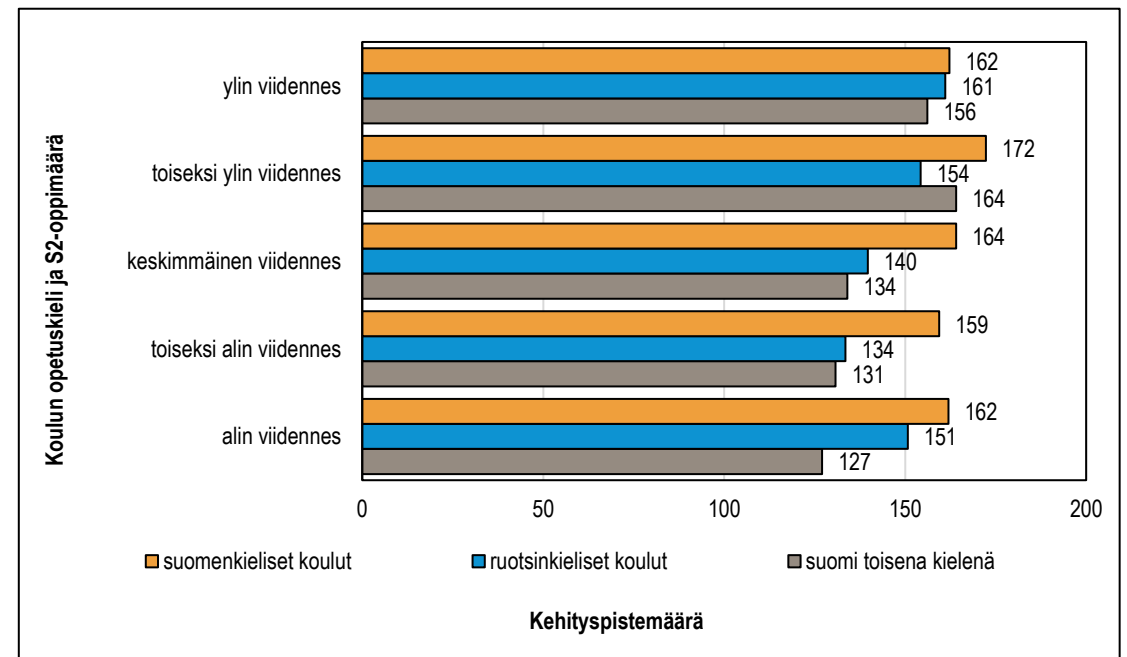
Keskitasoiset oppilaat lukivat sujuvasti **lauseita** ja osasivat **vastata kysymyksiin** lukemansa perusteella. He tiesivät **ison ja pienen alkukirjaimen** eron, tunnistivat **mainoksen** ja osasivat kertoa, mitä **runo käsittelee**.

Edistyneimmät oppilaat osasivat tehdä **tulkintoja** erilaisista teksteistä. He esittivät **perusteltuja mielipiteitä**. He **kirjoittivat sujuvasti** ja osoittivat myös monipuolista **monilukutaitoa**.

Äidinkielen taitojen kehitys alkuopetuksen aikana

- Äidinkielen taitojen kehityksessä oli suurempia eroja kuin matematiikan taitojen kehityksessä.
- Suomenkielisissä kouluissa osaamisviidennesten kehitys äidinkielellä oli melko tasaista. Eniten ja vähiten kehittyneen viidenneksen ero oli vain 13 pistettä.
- Ruotsinkielisissä kouluissa erot olivat selvästi suurempia. Eniten ja vähiten kehittyneen viidenneksen ero oli 27 pistettä.
- S2-oppilailla kehitys oli sitä heikompaa, mitä matalampi oli ensimmäisen luokan lähtötaso. S2-oppilaista 52 prosenttia sijoittui ensimmäisen luokan osaamisen alimpaan viidennekseen.

Kolmannen luokan osaamisen taustatekijät

Syntymäkuukausi

Tammikuussa ja joulukuussa syntyneiden lähtötason ero 1. luokan alussa oli noin 67 pistettä. Alkuopetuksen jälkeen ero oli enää 40 pistettä.

Kielitausta

Suomen- ja ruotsinkielisten oppilaiden keskimääräinen osaamistaso oli 82 pistettä korkeampi kuin S2-oppilailla. Yksilöiden väliset osaamiserot olivat kuitenkin suuria.

Huoltajien koulutustausta

Oppilaiden osaamistaso oli selvästi yhteydessä heidän huoltajiensa koulutustaustaan. Ääriyhmien välinen ero kokonaisosaamisessa oli 76 pistettä.

Lähisuvun oppimisvaikeudet

Matalimpia pistemääriä saivat oppilaat, joiden lähisuvussa oli havaittu kielellisiä ja matemaattisia vaikeuksia.

Asenne

Oppilaiden arvio omasta osaamisestaan oli melko positiivinen. Äärimmäisen positiivisesti ja äärimmäisen negatiivisesti asennoituvien oppilaiden osaamisessa oli sadan pisteen ero.

Lukemisharrastus

Päivittäin lukemista harrastavat oppilaat saivat kokonaisosaamiseen 67 pisteen etumatkan verrattuna niihin, jotka lukivat harvemmin kuin kerran viikossa. Osaamisen kehittyminenkin oli sitä suurempaa, mitä useammin oppilas harrasti lukemista.

Lukemisharrastus

- Yksittäisistä harrastuksista lukemisharrastus on ainoa, joka on selvästi yhteydessä oppilaan osaamiseen.
- Lukemisharrastus tukee sekä äidinkielen että matematiikan taitojen kehittymistä.
- Lukemista harrastetaan eniten korkeimmin koulutettujen huoltajien perheissä.

Monipuolinen lukeminen vaatii harjoittelua

- Alkuopetusvaiheessa keskeistä on mekaanisen lukutaidon oppiminen. Arvioinnin perusteella se kehittyy hyvin kahden ensimmäisen kouluvuoden aikana.
- Ymmärtävässä lukemisessa ja monilukutaidossa oppilaiden väliset erot kasvavat.
- Digitalisaatio ei estä oppimista: osaaminen kehittyi yhtä hyvin niillä oppilailla, jotka käyttivät pelkkiä koulukirjoja, ja niillä, jotka käyttivät kirjoja ja niiden rinnalla tietokoneita tai tabletteja.

Mikä huolettaa peruskoulun alkupuolella?

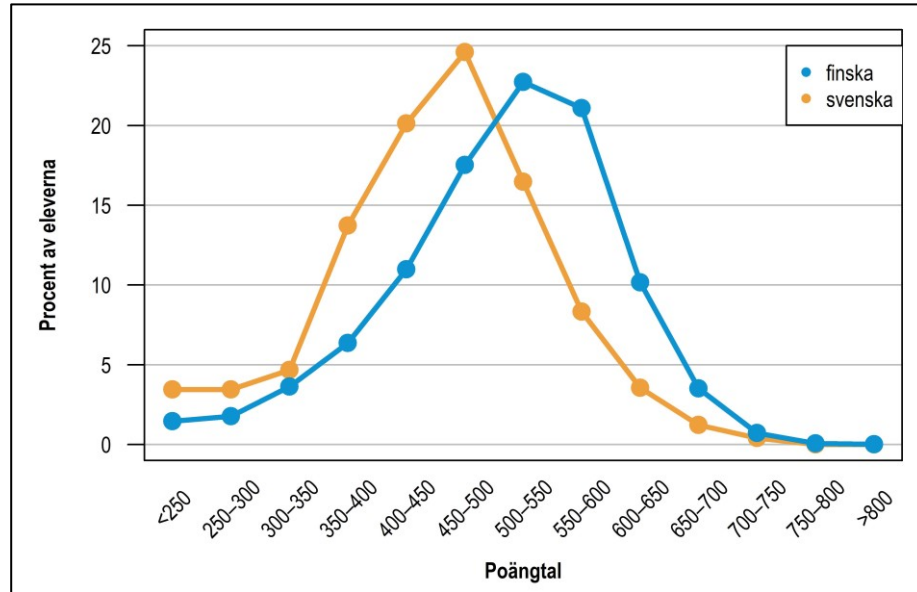
- Lukemista harrastetaan eniten korkeasti koulutettujen huoltajien perheissä.
- S2-oppilaat jäävät muista jälkeen jo ensimmäisten kouluvuosien aikana.
- Koulujen väliset osaamiserot kasvavat alkuopetuksen aikana.
- Kirjoitustaito jää lukutaidon rinnalla pieneen rooliin, vaikka osaamista osoitetaan kirjoittamalla.

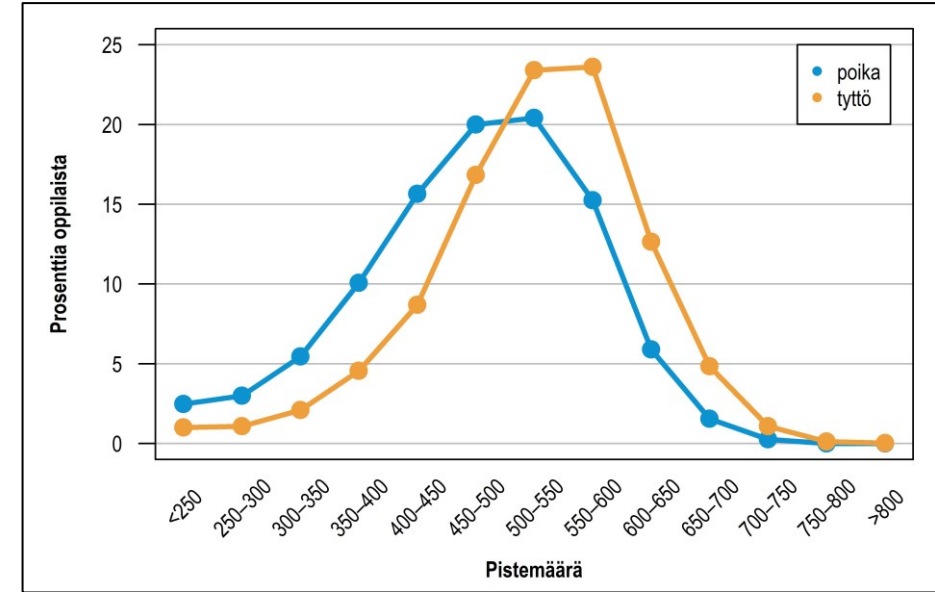
KANSALLINEN
KOULUTUKSEN
ARVIOINTIKESKUS

Lukutaito peruskoulun loppupuolella

Osaamiserot kuudennen luokan lopussa

- Suomenkielisissä kouluissa äidinkielen taidot olivat selvästi paremmat kuin ruotsinkielisissä kouluissa (507 vs. 453).
- Lähes joka neljäs S2-oppimäärää opiskeleva oppilas ylsi äidinkielen pistemäärällään kansalliselle keskitasolle.

- Tyttöjen äidinkielen taidot olivat selvästi paremmat kuin poikien. Tytöt saivat keskimäärin 526 ja pojat 474 pistettä.
- Erytisen suuri osaamisero oli kirjoitustaidoissa.
- Pojat vastasivat keskimäärin lyhyemmin ja sidostivat tekstiään vähemmän kuin tytöt.

OPS:n kriteerit ja arvosanat 6. luokalla

Äidinkieli ja kirjallisuus

oppimäärä	arvosana alle 5	arvosana 5–7	arvosana 8–10
S1-oppimäärät yhteensä	4 %	80 %	16 %
S1 suomen kieli ja kirjallisuus	3 %	79 %	18 %
S1 svenska och litteratur	3 %	91 %	6 %
S2-oppimäärät yhteensä	4 %	45 %	52 %
S1 tytöt	2 %	76 %	22 %
S1 pojat	5 %	86 %	9 %
S2 tytöt	2 %	44 %	54 %
S2 pojat	5 %	57 %	38 %

- Oppimäärissä *suomen kieli ja kirjallisuus* ja *svenska och litteratur* vain 16 prosenttia oppilaista ylittää hyvään osaamiseen.
- Oppimäärissä *suomi toisena kielenä ja kirjallisuus* ja *svenska som andraspråk och litteratur* jopa 52 prosenttia oppilaista ylittää hyvään osaamiseen.

Äidinkielen ja kirjallisuuden laajat tavoitteet 6. luokalla

Arvosanaan 8 yltääkseen oppilaan tulee osata esimerkiksi

- tehdä havaintoja kielellisten valintojen vaikutuksista eri tilanteissa,
- ilmaista ajatuksiaan ja mielipiteitään sekä esittää mielipiteilleen joitakin perusteluja,
- tehdä ohjatusti havaintoja tekstin rakentamista merkityksistä ja pohtia sen tavoitteita,
- otsikoida ja jaksottaa ohjatusti tekstinsä,
- hallita keskeiset kirjoitetun yleiskielen käytänteet,
- osata käyttää erilaisia lähteitä sekä hakea tietoa niistä ja
- nimetä joitakin lähteiden luotettavuuteen liittyviä piirteitä.

Äidinkielen taitojen arvioinnissa käytetyt tekstit olivat opetussuunnitelman perusteiden laajan tekstikäsityksen mukaisesti monimuotoisia, ja tehtävissä oli mukana esimerkiksi sarjakuva, uutinen, runo, tietoteksti, mielipidekirjoitus, mainos ja tilastoja.

Tulosten perusteella vaikuttaa siltä, että kouluissa keskitytään vahvasti peruslukutaitoon.

Äidinkielen oppimistulosten arviointi, 9. lk. (2019)

- AVI-alueiden välillä oli osaamiseroja, jotka olivat pääosin pieniä, joskin Itä-Suomessa osaaminen oli jonkin verran kansallista keskiarvoa heikompaa.
- Dialogin varaan rakentuvan mediatekstin argumentoinnin ymmärtäminen osoittautui haasteelliseksi neljäsosalle yhdeksäsluokkalaisista.
- Kuvakielisten ilmausten tunnistaminen media- ja kaunokirjallisesta tekstistä sujui keskimäärin hyvin, kun ilmaukset olivat vakiintuneita sanontoja.
- Vertauskuvallisen kielenkäytön tulkinta (symboliikka) fiktiivisestä kirjallisuudesta oli haasteellista miltei puolelle yhdeksäsluokkalaisista.

Tyttöjen ja poikien osaaminen 9. luokalla

- Tyttöjen suhtautuminen opiskeluun oli kautta linjan myönteisempää kuin poikien. Asenteella oppiainetta kohtaan oli vahva yhteys oppiaineen osaamiseen.
- Tytöt pitävät äidinkieltä selvästi hyödyllisempänä ja tärkeämpänä oppiaineena kuin pojat.
- Poikien lukutaito osoittautui selvästi heikommaksi kuin tyttöjen.
- Tytöistä 66 % saavutti keskimäärin vähintään hyvän osaamisen tason (arvosana 8) kirjallisuuden tulkitsemisessa, kun pojista tälle tasolle pääsi 36 %.
- Motivaatio vaikuttaa myös viitseliäisyyteen ja tehtäviin panostamiseen. Erityisesti pojat eivät aina osoita arvioinnissa parasta mahdollista osaamistaan.

KANSALLINEN
KOULUTUKSEN
ARVIOINTIKESKUS

Karvin suosituksia

Mihin pitäisi keskittyä vuosiluokilla 1–2 ja 3–6?

Vuosiluokat 1–2

- Opettajan tulee tunnistaa oppilaat, joilla on vaikeuksia oppia lukemaan ja kirjoittamaan. On tärkeää huomata myös toiseksi alin viidennes.
- Oppilaista 95 % osaa lukea sujuvasti ainakin sanoja alkuopetuksen jälkeen. Viisi prosenttia oppilaista ei lue kunnolla sanatasoisesti aloittaessaan kolmannen luokan.
- Kouluissa täytyy varata päivittäin aikaa lukemiselle.
- Kotien kannustus ja kiinnostus ovat tärkeitä lukutaidon kehittymiselle.
- Kirjoitustaito ei kehity itsekseen lukutaidon rinnalla. Erityisesti poikien joukossa on oppilaita, jotka jättävät vastaamatta tehtäviin, joissa vastaus täytyy kirjoittaa.

Vuosiluokat 3–6

- Opettajan tulee seurata luku- ja kirjoitustaidon kehittymistä systemaattisesti ja monipuolisesti.
- Äidinkielen oppitunneista kolme neljäsosaa sijoittuu vuosiluokille 1–6, joten suuri osa lukutaitotyöstä keskittyy näille vuosiluokille.
- Kuudennen luokan lopussa oppilaat löytävät taitavasti yksittäisiä tietoja monenlaisista teksteistä ja tunnistivat esimerkiksi prototyyppisen mainoksen. Sen sijaan tietojen yhdistäminen ja päätelmien tai kriittisten tulkintojen tekeminen teksteistä ei sujunut yhtä hyvin.
- Oppilaiden tulee tutustua monenlaisiin teksteihin.
- Kouluissa täytyy varata aikaa lukemiselle.
- Oppilaiden täytyy kirjoittaa monipuolisesti kertovia, kuvailevia, ohjaavia ja yksinkertaisia kantaa ottavia tekstejä.

Suosituksia perusopetuksen alkupuolelle

Lukemisharrastuksen aloittamista ja ylläpitämistä tuetaan.

Kouluissa on tarjottava säännöllisesti aikaa lukemiselle. Lukemisharrastus on vahvasti yhteydessä paitsi oppilaan osaamiseen, myös osaamisen kehittymiseen. Lukemisharrastus tukee sekä äidinkielen että matematiikan taitojen kehittymistä. Yhdessä lukemista perheessä kannattaa jatkaa myös sen jälkeen, kun lapsi on itse oppinut lukemaan.

Koulun opetuskielen oppimiseen varataan riittävästi aikaa ja tukea.

S2-oppilaat tarvitsevat aikaa ja systemaattista moniammatillista tukea kielitaitonsa kehittämiseen. On tärkeää edistää myös kaverisuhteiden muodostumista, jotta oppilaat voivat oppia toisiltaan.

Aikuiset ymmärtävät jatkuvan luku- ja kirjoitustaitojen kehittymisen tarpeen.

Luku- ja kirjoitustaidot voivat kehittyä koko elämän ajan. Niiden käyttötarpeet määrittelevät usein myös oppimisen rajoja. Siksi niitä ei pidä päästää kivettymään. On tärkeää, että myös mekaanisesti lukevat koulutulokkaat oppivat kehittämään ja laajentamaan taitojaan.

Alkuopetuksessa panostetaan kirjoitustaitojen ja tekstien tuottamisen harjoitteluun.

Kirjoitustaidot eivät kehity itsekseen lukutaidon rinnalla. On tärkeää harjoitella monipuolisesti tekstien tuottamista jo alkuopetuksessa ja pitää esillä monipuolisia tekstejä, jotta oppilaat saavat hyvän pohjan ja malleja taitojen kehittymiselle.

Suosituksia perusopetuksen loppupuolelle

Jatketaan luetun ymmärtämisen harjoittelua vielä yläkoulussa.

Luetun ymmärtämisen strategioiden harjoittelu ja lukemisen mallintaminen ovat yläkoulussakin keskeisiä lukemisen opiskelun menetelmiä. Yläluokilla tulee esiin yhä uusia tekstilajeja ja kielenkäyttötilanteita, joihin on yhdessä perehdyttävä. Myös medialukutaidon taustalla ovat vankat luetun ymmärtämisen taidot.

Opettajille tulee tarjota riittävästi koulutusta, jotta he voivat kehittää arviointiosaamistaan.

Oppilaiden saavat kuudennella luokalla osaamiseensa nähden korkeita arvosanoja. Vaikuttaa siltä, että opettajat tarvitsevat lisää koulutusta kriteeriperustaiseen arviointiin. Arvioinnin yhteismitallisuuden lisäämiseksi opettajien tulee kehittää arviointiosaamistaan. Koulutusta täytyy tarjota niin saavutettavasti, että mahdollisimman moni opettaja pääsee osallistumaan.

Äidinkielen ja kirjallisuuden oppimäärä täytyy valita niin, että se aidosti tukee oppilaan yksilöllistä kehitystä.

Suomea tai ruotsia toisena kielenä opiskelleiden oppilaiden taidoissa on suurta hajontaa 6. luokan lopussa. Äidinkielen oppimäärän valinnan täytyy perustua yksilölliseen ja monipuoliseen arviointiin. Kieliopintojen tulee edetä johdonmukaisesti, ja oppilaille tulee taata heidän tarpeitaan vastaavaa opetusta. Oppimäärän valinta ei saa estää oman potentiaalin saavuttamista.

Tulossa 2025

- Taitojen kehittyminen kolmannelta luokalta kuudennelle
- Taustatekijöiden yhteys osaamiseen ja kehittymiseen
- Taustatekijöihin kuuluu esimerkiksi oppilaan vapaa-ajan aktiviteetit, lukemisen määrä, huoltajien koulutustausta ja tuki
- Taustakyselyissä on kysymyksiä myös opettajille (esim. opettajan koulutus ja kokemus, oppikirjojen käyttö, ryhmäjako, lukeminen koulussa, opetussuunnitelman tavoitteet, uudet arviointikriteerit)

KANSALLINEN
KOULUTUKSEN
ARVIOINTIKESKUS

Kiitos! Tack!

Perusopetuksen oppimistuloksia:

<https://karvi.fi/esi-ja-perusopetus/oppimistulosten-arvioinnit>

Pitkittäisarviointi:

<https://tinyurl.com/pitkittaisarviointi>

Lisätietoja:

annette.ukkola@karvi.fi
029 533 5548

